

ורסיה משלה

מרב שין בן-אלון מציגה בגלריית הקיבוץ אלתורים משלה לתערוכה "חמישה צעירים" שהוצגה לראשונה בשנת 1974 באותו חלל עצמו ושוחזרה ב־1995, על ידי האוצרת דאז של הגלריה, טלי תמיר

מרב שין בן-אלון, בעקבות מיכל 1, טושים על נייר, 35 על 50 ס"מ, 2014 צילום: יובל חי

בהשפעת

האמנות המושגית שצמחה בניו יורק בשלהי שנות ה־60 וחותרה ניכר בשיח ובעשייה האמנותית הישראלית בשנות ה־70, הוצגה ב־1974 בגלריית הקיבוץ תערוכה קונצפטואלית בשם "חמישה צעירים", שכללה את האמנים תמר גטר, דוד גינתון, מיכל נאמן, אפרת נתן ונחום טבת, כולם היו אז בראשית דרכם האמנותית.

שרה בריטברג שהייתה באותם ימים מבקרת אמנות כתבה: "כדי לתת שמץ של מושג על הדברים המוצגים בתערוכה אומר, שאין בה אף לא ציור אחד... רוב המוצגים הם אובייקטים שונים ובעיקר צילומים... לדוגמה, עבודתה של תמי גטר: סידרת צילומים בהם היא נראית לשה גוש בצק, רוקעת אותו במערך, גוזרת מדף הבצק הרקוע משולש ומעניקה לו נפח כשהיא משתמשת בו כמטפחת־ראש ומראה לנו אותה ממספר זוויות על ראשה. הנושא - גלגול של צורות וזיקתן לצורה מקורית מסוימת, או לצורה דומה - הוא הנושא שחוזר ברוב עבודותיה של האמנית באמצעים שונים" ("דיעות אחרונות", 26.7.74).

"גדי בחלב אמו"

דוד גינתון הציג סדרת תצלומים בשחור לבן (שצילמה אשתו, אלן גינתון), המגיבה ישירות למלחמת יום כיפור. בתצלומיו נראות כפות ידיו ורגליו כשהן חבושות בתחבושת צבאית עליה רשומה בדם המיי לה "כאב". בתצלומים נוספים שלו, הכאב מומחש ומוקרן לצופה באמצעות הנחת חפצים הגורמים לחץ וכאב על גופו: גיב תון שוכב מתחת למיטת "סוכנות" וחזית גופו רחוקה לרצפה, ידיו שלוחות קדימה ורגליו מתוחות לאחור כשרגלי המיטה לוחצות על כפות רגליו וידיו. בסדרת תצלומים נוספת מדגים האמן את התגברות עוצמת הלחץ והכאב. בסדרה זו, מוצג על שולחן "מגדל" המורכב משש לבנים. בתצלום הראשון נראה האמן כשכף ידו מונחת מעל הלבנה העליונה ואילו בתצלומים עוקבים ידו ממוקמת מתחת למספר הולך וגדל של לבנים בהתאמה. בתצלום האחרון בסדרה, מגדל הלבנים בתשלמות לוחץ על גב כף ידו המונחת מתחתיו.

נחום טבת יצר פסל סביבתי "זדה" מלוחות דיקט הצבועים לבן. לוח אחד הוצב על ארבע רגלי עץ, לוח נוסף הונח על הרצפה ויתר הלוחות הושעו על קיר הגלריה. בזדמה לגטר, גם אפרת נתן עשתה שימוש בבצק. על עבודותיה בתערוכה כתב מבקר האמנות רן שחורי: "אפרת נתן מוסרת אי נפורמציה מצולמת על הפניגים של עשׂ יית חולצה מבצק ולבישתה... של טיפוס יתדרגתי על עמודי לבנים ועל כיסוי חלקי

של גוף בבד". ("הארץ", 26.7.74). בתצלום מים נוספים משלה (שצילמה גטר) נראית כיכר לחם קשורה בחוט לגבה העירום, ובעבודתה "דגל" נראית דמות השוכבת על הרצפה בהקפאה של תנוחת צעידה ומרצת, ידה האחת אוחזת מוט שבקצהו "דגל" לבן המכסה ומסתיר את פניה.

על עבודותיה של מיכל נאמן כתב רן שחורי, בין היתר, את הדברים הבאים: "היא כותבת בצורות שונות משפטיים, שחלקם סתמיים לכאורה, וחלקם בעלי מערכת הקשרים ואסוציאציות ברורים" ("הארץ", 26.7.74). משפט בעל "הקשר ברור" - "גדי בחלב אמו", כותבת נאמן בצבע ורוד על קיר הגלריה. עוד היא מצטטת

טקסט חרדי שנתלה במאה שערים, המתרה בבנות ישראל לבל לתלבט שנה באורח לא צנוע. את הטקסט הזה היא מעתיקה על נייר שקוף ומלפת את קצותיו סביב זרועותיה, אקט המגביל את חופש תנועת ידה ובהשאלה, את חרותה.

מימד אישי ואינטימי

בשנת 1995, בחלוף עשרים ואחת שנים מאז הוצגה התערוכה "חמישה צעירים", שחזרה אוצרת גלריית הקיבוץ דאז, טלי תמיר, את התערוכה באותו חלל עצמו בה הוצגה לראשונה. מתוך הטקסט שכתב

מרב שין בן-אלון, בעקבות אפרת 1, טושים על נייר, 36 על 25 ס"מ, 2014

בה טלי תמיר אודות התערוכה המשווה את שאצרה, עולה שאחת הסיבות להחלטתה היא בהבחנתה ש"המאמץ הדידקטי" של מבקרי האמנות שסיקרו את התערוכה המקורית "להסביר לקהל (ולעצמם) את עיקריה של האמנות המושגית, מנע מהם לחלץ מן העבודות את התכנים האמיתיים בהן עסקו". תמיר בפרשנותה מרבדת את העבודות ומעניקה להן הקשרים פמיניסטיים ופוליטיים ומצביעה על

השפעתם של אמנים מרכזיים כדוגמת ג'ספר ג'ונס, ג'וזף בד' ייס, ברוס נאמן וריצ'ארד סרה על עבודותיהם של "חמשת הצעירים". עתה, לאחר ארבעים ואחת שנים מהתערוכה המקורית ועשרים שנה מתערוכת השחזור, האמנית מרב שין בן-אלון מציגה באותו חלל עצמו, בגלריית הקיבוץ, תערוכת יחיד, "חמישה קירות", המתייחסת לתערוכות הללו. שין בן-אלון מחזירה את הרי

שום והציור לתערוכה, אותה תיארה בשעתו שרה בריטברג בכתבתה "שאין בה אף לא ציור אחד". באמצעות רישום וציור בטושים צבעוניים על דפי משבצות שנתלשו ממחברת חשבון ספירילית היא יוצרת אלתורים וורסיות מגוונות לצילומים ולאובייקטים שהוצגו בתערוכה המקורית, חלקם רישומים בקו קונטור ניירי וחלקם בעלי צבעוניות עזה ואף מדממת. חלק מהוורסיות נראות כמאמצות את תפיסתם של מבקרי האמנות דאז, אלה שסיקרו את התערוכה הראשונה ב־74' וה'

תייחסו בעיקר להיבטים הפורמליסטיים של העבודות, וחלקם מאמצות את פרשנותה של טלי תמיר שהדגישה את ההיבט התוכני.

שין בן-אלון צבעה חלק ממשטח הקירות הצמודים לשלוש מפיוות הגלריה בצבע

ורוד, המהדהד לגוון בו רשמה מיכל נאמן על קיר הגלריה את המשפט "גדי בחלב אמו". את ציוריה על דפים שנתלשו ממחברת חשבון ספירילית על קצותיהם הלא מהוקצעים היא תלתה ישירות על קירות הגלריה. המראה המתקבל נאמן לאיכות הגולמית והניסיונית בעבודותיהם של "חמישה צעירים", ומקנה להם אף מראה פגיע ותחושה של אינטימיות.

התערוכה נפתחת במקבץ של ציור דגמי "פיקסלים" בטושים צבעוניים על דפי משבצות, ציור־איור אותו נהגה לצייר ב־לדותה. בצמוד להם מוצגות הוורסיות עת־רות הצבע של עבודות שהוצגו בתערוכות "חמישה צעירים" וכן ורסיות לעבודות נוספות משנות ה־70 שהפכו ברבות הזמן לקאנוניות כדוגמת עבודתה של יוכבד ויינפלד "ידיה" (1976), ועבודתה של תמר גטר "מכתב לבייס" (1974). בהמשך מוצגים רישומים המשחזרים בקווי מתאר נייריים את העבודות שהוצגו בתערוכת המקור והשחזור וכן רישומים של כותרות העבודות. במרכז הקיר המשותף לחלל הכניסה ולחלל הפנימי של הגלריה נתלו ההדפסות של כתבות הביקורת שהתפרסמו ב־1974 אודות התערוכה "חמישה צעירים". בהמשך התערוכה שין בן-אלון "שותלת" עבודות משל עצמה. על עבודות אלה כותבת אוצרת התערוכה יעל קיני, בטקסט המלווה את התערוכה, בין היתר, את הדברים הבאים: "בעבודות מופיעים דימויי מסמרים כשהם חודרים לקיר והקיר מגיב כגוף, כישות חיה ומדממת". התערוכה נחתמת במקבץ דפי משבצות ממחברת חשבון עליהם כתבה האמנית, בין היתר, בעקבות מיכל נאמן ובהמשך לה: "גדיה בחלב אביה". בדף נוסף השאיריות המעורפלות והדהויות של צבע הטוש סביב המשפט המוצג בכתב ראי - "גדי בחלב אמו" מתלכדות לאחר מאמץ ל"לא תוכל אישה לדבר".

שין בן-אלון מצליחה להעניק ממד אישי ואינטימי לעבודות המושגיות של "חמישה צעירים", אולם חשיבותה העיקרית של תערוכתה היא בהפניית זרקור אל עבר שתי התערוכות, זו משנת 74' וזו המשחזרת משנת 95', על הפרשנות השונה שולותה להן כתולדה מחלוף העתים.

מרב שין בן-אלון, "חמישה קירות", אוצרת: יעל קיני, גלריית הקיבוץ, עד ה־6.2.15